

## **O'QUVCHILARNING LOYIHA FAOLIYATINI FORMATIV BAHOLASH**

---

*Tangirov Farhodjon Mamatyakubovich,  
Surxondaryo viloyati pedagogik mahorat markazi  
metodik xizmat ko'rsatish bo'limi metodisti*

### **ANNOTATSIYA**

Maqolada o'quvchilarning loyiha faoliyatini formativ baholashning nazariy va uslubiy asoslari o'quv jarayoni sifatini oshirish va loyiha kompetentsiyalarini rivojlantirishning asosiy vositasi sifatida ko'rib chiqiladi. Formativ baholash loyiha tsiklining barcha bosqichlarida – rejalashtirishdan to yakunlash va mulohaza yuritishgacha bo'lgan doimiy fikr–mulohazalarni ta'minlaydigan maqsadli monitoring tizimi sifatida tahlil qilinadi. Formativ baholash diagnostik, tartibga solish, motivatsion va tarbiyaviy funktsiyalarni bajarishi, o'quvchilarni rejalashtirish, jamoaviy ishlash, o'z–o'zini nazorat qilish va tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

**Kalit so'zlar:** loyiha faoliyati, formativ baholash, loyiha kompetentlik, loyihalarni boshqarish, rejalashtirish, jamoaviy ishlash, modellashtirish.

## **ФОРМИРУЮЩЕЕ ОЦЕНИВАНИЕ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ**

---

### **АННОТАЦИЯ**

В статье рассматриваются теоретико–методологические основы формирующего оценивания проектной деятельности студентов как ключевого инструмента повышения качества образовательного процесса и развития проектных компетенций. Формирующее оценивание рассматривается как система целенаправленного мониторинга, обеспечивающая непрерывную обратную связь на всех этапах проектного цикла – от планирования до завершения и рефлексии. Формирующее оценивание выполняет диагностическую, регулятивную, мотивационную и обучающую функции, способствует развитию у студентов навыков планирования, командной работы, самоконтроля и критического анализа.

**Ключевые слова:** проектная деятельность, формирующее оценивание, проектная компетентность, управление проектами, планирование, командная работа, моделирование.

## FORMATIVE ASSESSMENT OF STUDENTS' PROJECT ACTIVITIES

---

### ABSTRACT

The article considers the theoretical and methodological foundations of formative assessment of students' project activities as a key tool for improving the quality of the educational process and developing project competencies. Formative assessment is analyzed as a targeted monitoring system that provides continuous feedback at all stages of the project cycle – from planning to completion and reflection. Formative assessment performs diagnostic, regulatory, motivational and educational functions, helps students develop planning, teamwork, self-control and critical analysis skills.

**Keywords:** project activities, formative assessment, project competence, project management, planning, teamwork, modeling.

Zamonaviy o'quv va ishlab chiqarish amaliyoti harakatlarni muvofiqlashtirish, resurslardan optimal foydalanish va natija sifatini ta'minlashni talab qiladigan murakkab maqsadlarga erishish uchun loyiha yondashuvidan tobora ko'proq foydalanmoqda. Bunday sharoitda loyihaning samaradorligi nafaqat yakuniy ko'rsatkichlar, balki uni amalga oshirish jarayonining sifati bilan ham belgilanadi. Aynan shuning uchun ham ilmiy va amaliy muhitda yakuniy va shakllantiruvchi mezonlarni o'z ichiga olgan integratsiyalashgan baholash tizimlarini ishlab chiqishga e'tibor kuchaymoqda. Ikkinchisi alohida rol o'ynaydi, chunki ular loyihaning dinamikasini boshqarishga, harakatlarni o'z vaqtida sozlashni ta'minlashga va ishtirokchilarning kasbiy malakasini oshirishga imkon beradi [1].

Loyihaning samaradorligi – bu resurslardan maqbul foydalanish va vaqt chegaralariga rioya qilish bilan belgilangan maqsadlarga erishish darajasini aks ettiruvchi murakkab xususiyatdir [2, 54–bet]. O'quv adabiyotlarida samaradorlik ko'pincha uchta asosiy jihat bilan bog'liq: samaradorlik (maqsadlarga erishish), iqtisodiy samaradorlik (resurslardan oqilona foydalanish) va sifat (mahsulotning belgilangan standartlarga muvofiqligi).

"Samaralilik" va "samaradorlik" tushunchalarini farqlash kerak. Samaradorlik yakuniy ko'rsatkichlarga qaratilgan bo'lsa-da, samaradorlik ushbu natijalarga erishish jarayonini, jumladan, tashkilot, boshqaruv va jamoadagi o'zaro munosabatlarni ham hisobga oladi. Ushbu kengaytirilgan tushuncha nafaqat mahsulotga, balki uni yaratish usullariga ham e'tibor beradigan zamonaviy kompetentsiya modellariga mos keladi [3, 54–bet].

Shakllantiruvchi mezonlar loyiha faoliyati jarayoniga kiritilgan ko'rsatkichlar bo'lib, taraqqiyotni kuzatish, muammolarni aniqlash va ish jarayoniga zudlik bilan o'zgartirishlar kiritish imkonini beradi [4, 32–bet]. Ularning asosiy vazifasi

ishtirokchilarning uzluksiz rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, fikr-mulohazalarini taqdim etish va o'z-o'zini baholash va o'z-o'zini tuzatish qobiliyatini rivojlantirishdir.

N.S.Abdullayeva ta'kidlaganidek, loyiha ishi kontekstida formativ baholash nafaqat mahsulot sifatini yaxshilashga, balki metakometensiyalarni rivojlantirishga ham hissa qo'shadi: tanqidiy fikrlash, jamoada ishlash, natija uchun javobgarlik [3, 32–bet].

Shakllantiruvchi mezonlar quyidagi vazifalarni bajaradi:

| № | Shakllantiruvchi mezonlar vazifasi | Mazmuni                                                                                    |
|---|------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1 | Diagnostika funksiyasi             | Dastlabki bosqichlarda kamchiliklar va muammoli joylarni aniqlash                          |
| 2 | Tartibga solish funksiyasi         | Rejani tuzatish va resurslarni taqsimlash yo'nalishlarini aniqlash                         |
| 3 | Motivatsion funksiyasi             | Taraqqiyot va yutuqlarni tan olish orqali ishtirokni qo'llab-quvvatlash                    |
| 4 | Ta'lim funksiyasi                  | Jarayonni rejalashtirish, tahlil qilish va takomillashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish |

### 3. Mezon tizimini qurish tamoyillari

Loyiha samaradorligini baholash tizimini ishlab chiqish quyidagi tamoyillarga asoslanishi kerak:

maqsadli kutilmaganlik – mezonlar mahsulot va jarayon ko'rsatkichlarini aks ettiruvchi loyiha maqsadlariga bevosita bog'liq bo'lishi kerak;

dalillar – baholash tekshiriladigan artefaktlarga asoslanadi: rejalar, protokollar, hisobotlar, mahsulot versiyalari;

ikki qatlamlilik – jarayon va natijaga bir vaqtning o'zida e'tibor berish, bu ta'lim loyihalarida ayniqsa muhimdir;

shaffoflik – ishtirokchilar qanday mezonlar va ularning ishi qanday baholanishini tushunishlari kerak;

moslashuvchanlik – loyiha o'ziga xos xususiyatlariga va uning bosqichiga qarab mezonlarni sozlash qobiliyati.

### 4. Samaradorlik mezonlarining tasnifi

Loyiha predmeti va maqsadlariga qarab, ettita asosiy mezon blokini aniqlash mumkin:

| №  | Mezon bloki           | Mazmuni                                                                                        |
|----|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. | Maqsad (samaradorlik) | Maqsadlarga erishish darajasi, talablarning to'liqligi, mijoz yoki foydalanuvchining qoniqishi |

|    |                          |                                                                                                                            |
|----|--------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2. | Iqtisodiy samaradorlik   | Byudjetga rioya qilish, vaqt va resurslardan oqilona foydalanish                                                           |
| 3. | Yechim sifati            | Standartlarga muvofiqligi, ishonchliligi, qulayligi, xavfsizligi                                                           |
| 4. | Jarayon mezonlari        | Ishni tashkil etish, belgilangan muddatlarga rioya qilish, o'zgarishlarni boshqarish, qarorlarni hujjatlashtirish          |
| 5. | Muloqot va o'zaro ta'sir | Jamoaviy ish sifati, manfaatdor tomonlar bilan muvofiqlashtirish                                                           |
| 6. | Risklar va barqarorlik   | Xavflarni oldindan bilish va minimallashtirish, o'zgarishlarga moslashish qobiliyati                                       |
| 7. | Ta'sir va transfer       | Ishtirokchilarning kompetentsiyalarini rivojlantirishga hissa qo'shish, natijalarni yangi sharoitlarda qo'llash qobiliyati |

Loyiha faoliyatini formativ baholash loyiha tsiklining har bir bosqichida ishtirokchilarni tizimli monitoring va qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oladi.

Rejalashtirish bosqichida vazifalarni ijrochilar o'rtasida taqsimlashning to'liqligi, tuzilgan jadvalning maqsadga muvofiqligi, jamoadagi rollarni aniq belgilash va taqsimlash, shuningdek sifatni ta'minlash rejasining mavjudligi, shu jumladan oraliq natijalarni tekshirish va monitoring qilish usullari kabi mezonlarga e'tibor beriladi.

Ishga tushirish va nazorat qilish bosqichida asosiy ko'rsatkichlar iteratsiyaning belgilangan muddatlariga rioya qilish, mahsulotning oraliq versiyalarining barqaror sifati, shuningdek, yuzaga keladigan o'zgarishlar va xavflarga o'z vaqtida va etarli darajada javob berishdir. Bu erda formativ baholash rejadan chetlanishlarni tezda aniqlash va butun loyiha tugaguniga qadar tuzatish choralari ko'rish imkonini beradi.

Yakunlash va mulohaza bosqichi yakuniy mahsulotning belgilangan talablarga muvofiqligini tekshirishni, natijalarni manfaatdor tomonlarga himoya qilishning ishonchliligi va ishonarliligini baholashni, shuningdek, loyihadan keyingi tahlil chuqurligini tahlil qilishni o'z ichiga oladi, bunda muvaffaqiyatli echimlar, yo'l qo'yilgan xatolar va kelajakda jarayonni takomillashtirishning mumkin bo'lgan usullari qayd etiladi.

Shunday qilib, ushbu mezonlarga asoslangan formativ baholash nafaqat ish sifatini kuzatish, balki rejalashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish, o'zgarishlarga moslashish va ishtirokchilarning o'z tajribasini tanqidiy tahlil qilishga yordam beradi.

Loyiha faoliyatini formativ baholash loyihaning barcha bosqichlarida jamoa taraqqiyoti va mahsulot sifatini kuzatish imkonini beruvchi maxsus tanlangan vositalar va aniq tashkil etilgan tartiblardan foydalanishga asoslanadi. Asosiy vositalar baholash rubrikalarini o'z ichiga oladi, bunda har bir mezon uchun o'zlashtirish darajalari va o'ziga xos xulq-atvor ko'rsatkichlari belgilanadi; tekshirish varaqlari asosiy vazifalarning bajarilishini tekshirish; kuzatish kartalari ish jarayoni ishtirokchilarining

harakatlarini qayd etish uchun; shuningdek, barcha loyiha artefaktlari jamlangan elektron portfel.

Baholash tartib-qoidalariga muntazam tekshiruv punktlari yoki sprint tekshiruvlari kiradi, bunda jamoa erishilgan natijalarni namoyish etadi va fikr-mulohazalarni oladi. ma'lumotlar triangulyatsiyasi muhim rol o'ynaydi – ishtirokchilarning o'z-o'zini baholashini taqqoslash, jamoa ichidagi o'zaro baholash va tashqi ekspert baholash.

Bundan tashqari, formativ baholash “fakt – sabab – tavsiya” tamoyili asosida majburiy mulohazalarni yozma ravishda qayd etishni o'z ichiga oladi, bu ishtirokchilarga nafaqat joriy natijalarni tushunish, balki ularni yaxshilash bo'yicha aniq qadamlarni belgilash imkonini beradi. Ushbu vositalar va protseduralardan foydalanish baholash jarayonini shaffof qiladi va loyiha kompetentsiyalarini rivojlantirish – maqsadli va boshqarilishi mumkin.

Loyihaning samaradorligini shakllantirish mezonlari yordamida baholash nafaqat erishilgan natijalarni o'lchash, balki ularga erishish jarayonini boshqarish imkonini beradi. Ta'lim sharoitida bu o'quvchilarning loyiha va metakompetentsiyalarini rivojlantirish, noaniqlik sharoitida ularning kasbiy faoliyatga tayyorligini ta'minlash uchun kuchli vositaga aylanadi.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Ахмедова Т.А. Ўқувчиларнинг лойиҳавий фаолиятида миллий кадриятлардан фойдаланишнинг педагогик асослари // “Замонавий таълим” журнали. – Т.:, 2023. – № 1. – С. 70–75.
2. Бондарец А. Н. Проектная деятельность – запуск механизма развития личности ребенка // Эксперимент и инновации в школе. 2011. № 3. С. 79–80..
3. Абдуллаева Н.С. Методика организации проектной деятельности младших школьников. – Ташкент: Fan, 2022. – 144 с.
4. Смирнова Е.О. Проектное обучение как средство формирования творческого мышления младших школьников // Педагогика и психология образования. – 2021. – № 4. – С. 110–118.
5. Захарова И.Н. Технологическое мышление младших школьников в системе проектного обучения // Педагогические технологии. – М:2020. – № 3. – С. 50–57.
6. Игна О.Н. Развитие социокультурной компетенции студентов на основе аутентичных материалов при профессионально ориентированном обучении иноязычному общению: дис. ... канд. пед. наук. –Томск, 2013. –186 с.